

Fra udenforskab til fællesskab

Handicapfaggruppen
15. marts 2018

Dansk Socialrådgiverforening

Tak for indbydelsen

- Knud Aarup, 62 år, cand.scient.pol., uafhængig debattør
- Engageret i det frivillige sociale arbejde i Røde Kors, Lær for livet, Kirkens Korshær, Huset Venture, LigeVærd, Bedre Psykiatri
- Medlem af Frivilligrådet
- Tidligere: Socialstyrelsen, Randers Kommune, Det Jyske Musikkonservatorium, Horsens Kommune, Hadsten Kommune, Kommunedata, PLS Consult (Rambøll Mgm.), Arbejdsdirektoratet og Indenrigsministeriet
- Leder siden 1986 – chef siden 1990
- Undervist siden 1979 – AU, AAU, ABS, professionsudd.
- Censor på de samfundsvidenskabelige uddannelser
- Flere udgivelser: *Frivillighedens Velfærdssamfund*, Frydenlund 2010, *Fra udenforskab til fællesskab – seks bud på et bedre velfærdssamfund*, DJØF Forlag, 2017 samt blogger på Mandag Morgen, Altinget, PIOPIO

Knud Aarup

Fra
udenforskab
til
fællesskab

Seks bud på et bedre
velfærdssamfund

Velfærdssamfundet gælder
kun for de 80%

2015

Danmark er et dejligt land. Et af de bedste i verden. Det kan vi danskere hurtigt blive enige om.

Gennem generationer har vi skabt en helt særlig plet på kloden. Med frihed. Velstand. Harmoni.

2017

Det går godt i Danmark.
Det går sådan set ret godt.

Vores land er blevet rigere,
samfundet tryggere.

2015

Danmark er et dejligt land. Et af de bedste i verden. Det er, når vi danskere hurtigt bliver enige om.

Grunden generationerne har vi skabt en helt særlig plads på kloden i frihed. Velstand. Harmoni.

2017

Det går godt i Danmark.
Det går sådan set ret godt.

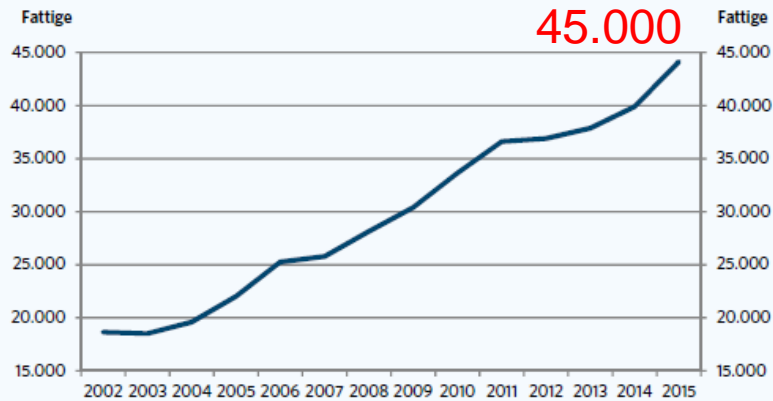
Vores land er blevet rigere,
samfundet tryggere.

**Velfærdsillusion
- Danmark er et 80%
velfærdsamfund**

Fremtidens sociale
problemer skabes i dag

Fattigdommen i DK stiger

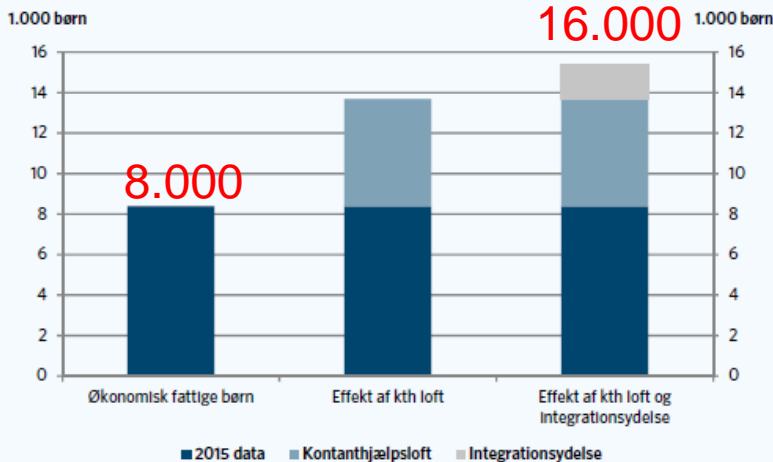
Figur 1. Udvikling i antal økonomisk fattige

Nye tal fra AE (18. april 2017)

- fortsat stigning i antal fattige
- Stort problem med børn i fattigdom

Figur 5. Fattigdomsydelser vil give stigning i antal fattige børn

- Risiko for mindsket indlæringskapacitet
- Giver store offentlige udgifter om 20-25 år

Anbragte børn og unge klarer sig dårligt

SFI
DET NATIONALE
FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTRUM
FOR VELFÆRD

TIDLIGERE
ANBRAGTE SOM
UNGE VOKSNE

2011

"Anbragte kommer ud af anbringelsen uden positive effekter"

– uddannelse, beskæftigelse, sundhed, kriminalitet, osv

VIDEN I
VELFÆRD

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTRUM FOR VELFÆRD

NYHEDER

MEDARBEJDE

2017

Seneste nyheder

Tidligere anbragte unge og uddannelse

4. december 2017

Flere anbragte unge har skoleudfordringer sammenlignet med deres jævnaldrende. Det viser dette notat, som belyser tidligere anbragte fra årgang 1995's skoleforløb og deres uddannelsesstatus.

Mange elever i Fredensborg får specialundervisning

30. november 2017

Fredensborg Kommune henviser betydeligt flere skoleelever til specialundervisning, end man skulle forvente ud fra sammensætningen af elever i

Data om skoleelever kan udnyttes meget bedre

29. november 2017

Der skal være én let tilgængelig digital platform, hvis lærere og pædagoger for alvor skal udnytte de mange forskellige digitale elevdata, der

Blinde har stadig svære vilkår

29. november 2017

Blinde og stærkt svagsynede i Danmark oplever stadig mange forhindringer for at deltage i samfundslivet på lige fod med seende, viser en ny undersøgelse fra VIVE. Undersøgelsen

Færre unge med større psykiske handicap uddanner sig

28. november 2017

Siden 2011 er der sket et fald i andelen af danskere mellem 30 og 40 år, der tager en kompetencegivende uddannelse og samtidig har et

Mennesker med særlige behov får ikke den fornødne støtte

- Mennesker med handicap eller psykiske lidelser kommer ikke i beskæftigelse
(ca. 700.000 har en funktionsnedsættelse og hver 5. bliver ramt af psykisk sygdom)
- Beskæftigelsesgrad
  - 44,7 % Mobilitetshandicap
  - 24,5 % Psykisk lidelse
- Blinde og døve får ikke uddannelse
- Osv!
- De får ikke uddannelse
- For mange betyder det tålt ophold på overførselsindkomst

SFI⁺ DET NATIONALE FORBUNDSCENTER FOR VÆRDIS

HANDICAP OG BESKÆFTIGELSE

UDVIKLINGEN MELLEM 2002-2014

SFI⁺ DET NATIONALE FORBUNDSCENTER FOR VÆRDIS

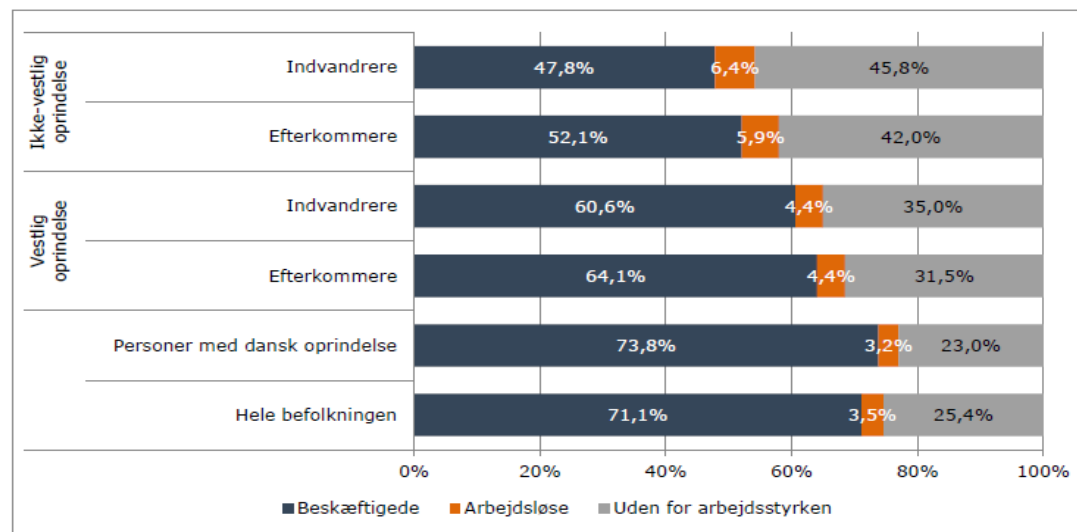
HANDICAP, BESKÆFTIGELSE OG UDDANNELSE I 2016

Integrationen lykkes ikke

- Det går ikke så godt med beskæftigelsen – især for mændene
- Godt 60% unge mænd med ikke vestlig baggrund er i beskæftigelse eller uddannelse som 25 årig – mod knap 90% for alle

- 48% ikke-vestlig baggrund i besk.
- 74% etnisk dansk i besk.

Note 1: Beskæftiget, arbejdsløs og uden for arbejdsstyrken er udregnet som en andel af hele populationen i den erhvervsaktive alder.

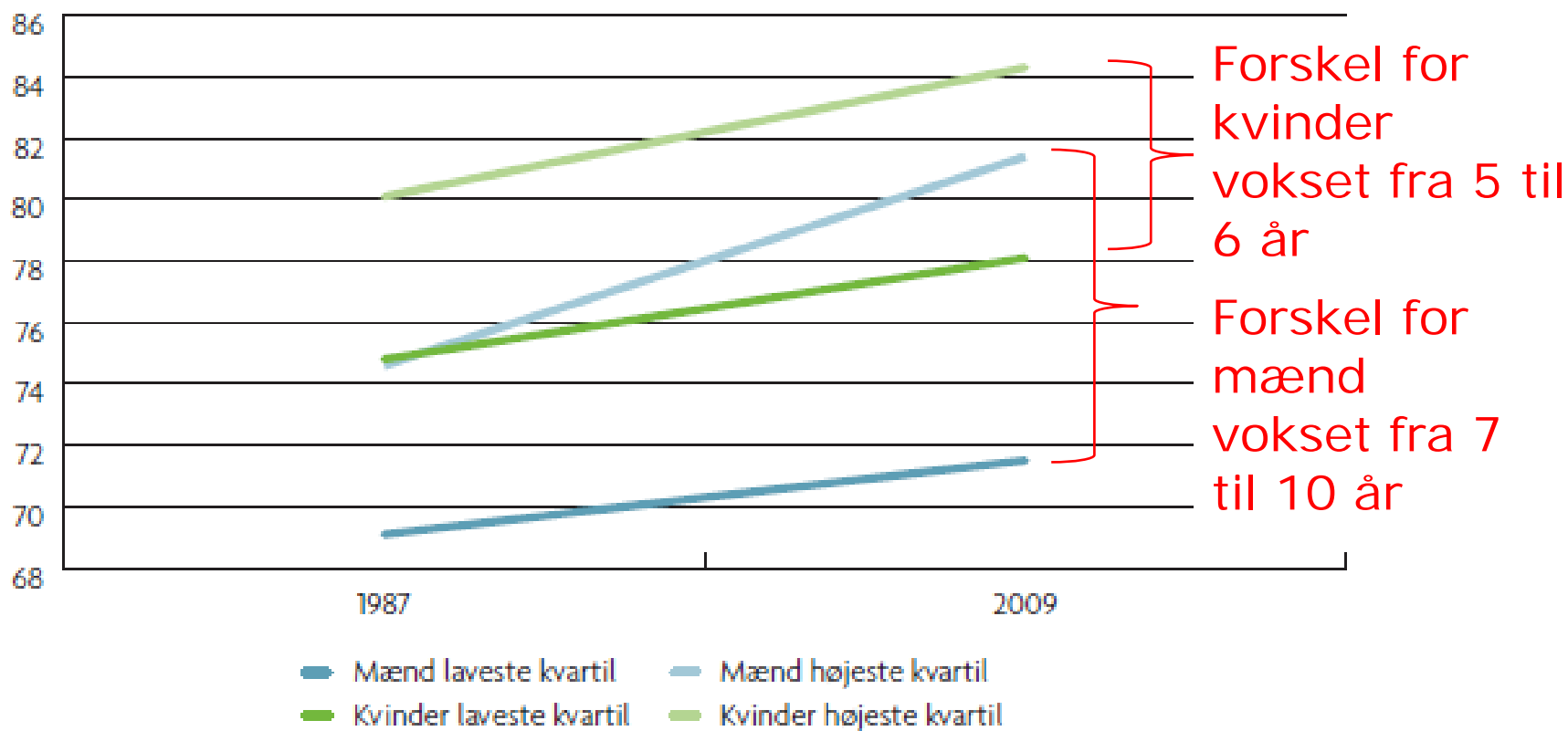
Note 2: I 2015 er den Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik overgået til et nyt forløbsbaseret datagrundlag. Opgørelserne er revideret tilbage til 2009. I den nye opgørelse øges niveauet for beskæftigelsen med ca. 13.000 personer blandt gruppen af 16-64-årige, i forhold til hvis opgørelsen var baseret på det hidtidige datagrundlag. Beskæftigelsestallet fra før 2009 kan derfor ikke sammenlignes med tallene fra 2009 og frem.

Kilde: Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriets udlændingedatabase i Danmarks Statistik, IMRAS17.

Ulighed i sundhed stiger

("hvor mange år lever de bedst stillede mere?")

(sammenligning mellem de 25% økonomisk dårligst stillede og de 25% økonomisk bedst stillede i 1987 og 2009 (middellevetid)

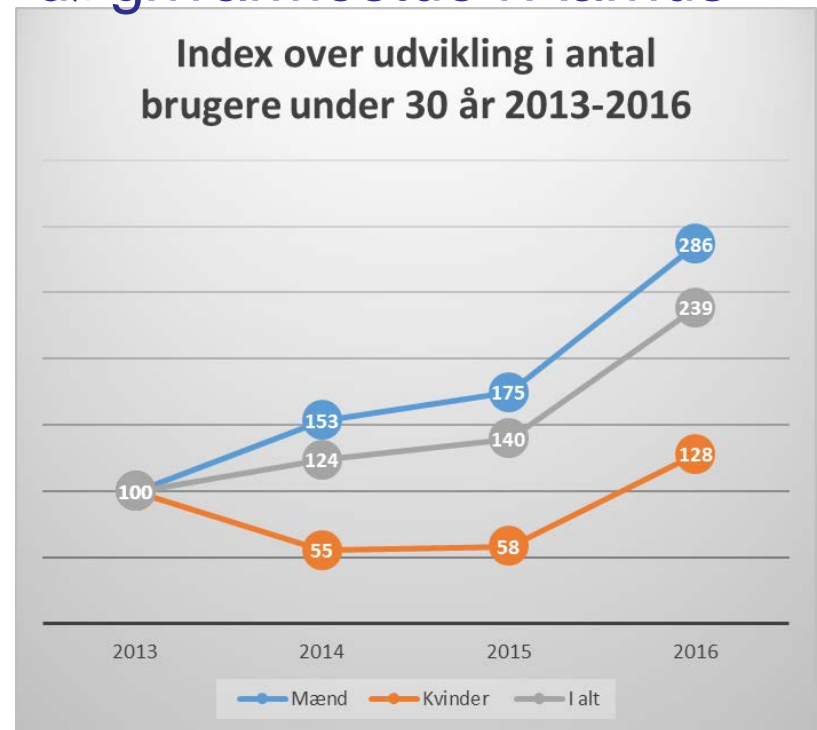

Kilde: AE-rådet på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Og sådan kunne jeg fortsætte

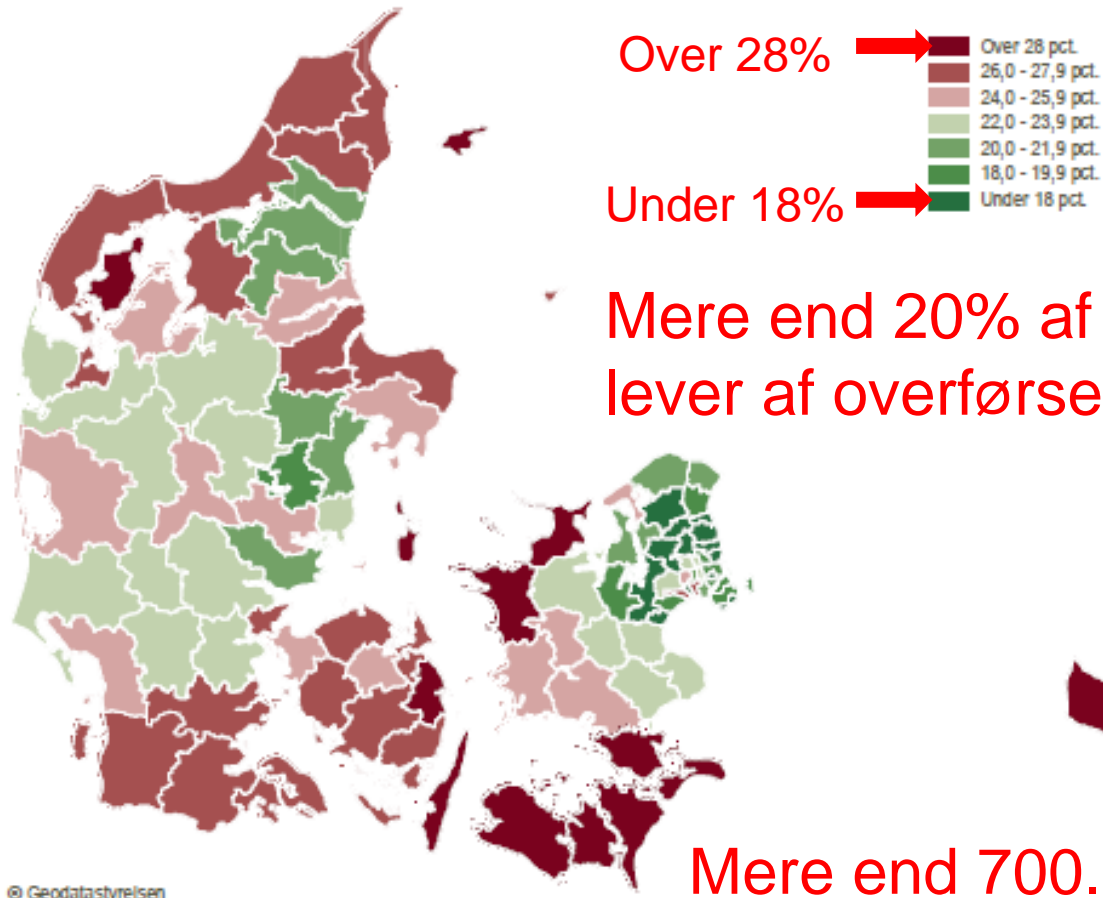
- Antallet af hjemløse stiger fortsat og især under 30 årige
- Antallet af under 30 år er steget meget kraftigt
- Antallet af narkorelaterede dødsfald er steget – 263 i 2014 (183 dræbt i trafikken)

Kirkens Korshærs døgnavarmestue i Aarhus

Et skævt Danmark

Andel offentligt forsørgede 16-64-årige. 2013

Over 28%

Under 18%

Mere end 20% af alle voksne lever af overførselsindkomst

Mere end 700.000 danskere mellem 16-64 år

Overførselsindkomst

Modtagere af overførselsindkomst				
Fordelt på typer af overførselsindkomst	Andel af 15-64-årige			Antal fuldtidspersoner 2014
	1960	1994	2014	
Dagpenge	1,1	8,2	2,7	99.000
Kontanthjælp	1,3	3,9	4,3	157.000
Sygedagpenge	0,3	1,4	2,0	72.000
Barselsorlov	0,1	1,1	1,5	53.000
Efterløn inkl overgangsydelse	0,0	3,4	2,5	89.000
Fleksydelse	0,0	0,0	0,2	6.000
Førtidspension	3,5	7,1	6,0	219.000
Revalidering	0,0	0,6	0,2	8.000
Ressourceforløb	0,0	0,0	0,1	4.000
Ledighedsydelse	0,0	0,0	0,5	17.000
Støttet beskæftigelse	0,0	0,0	2,3	83.000
Arbejdsmarkedsorlov	0,0	1,5	0,0	-
I alt	6,3	27,2	22,3	808.000

2016-tal viser, at knap 750.000 fuldtidspersoner mellem 16-64 år (excl. SU) er på overførselsindkomst (DST april 2017)

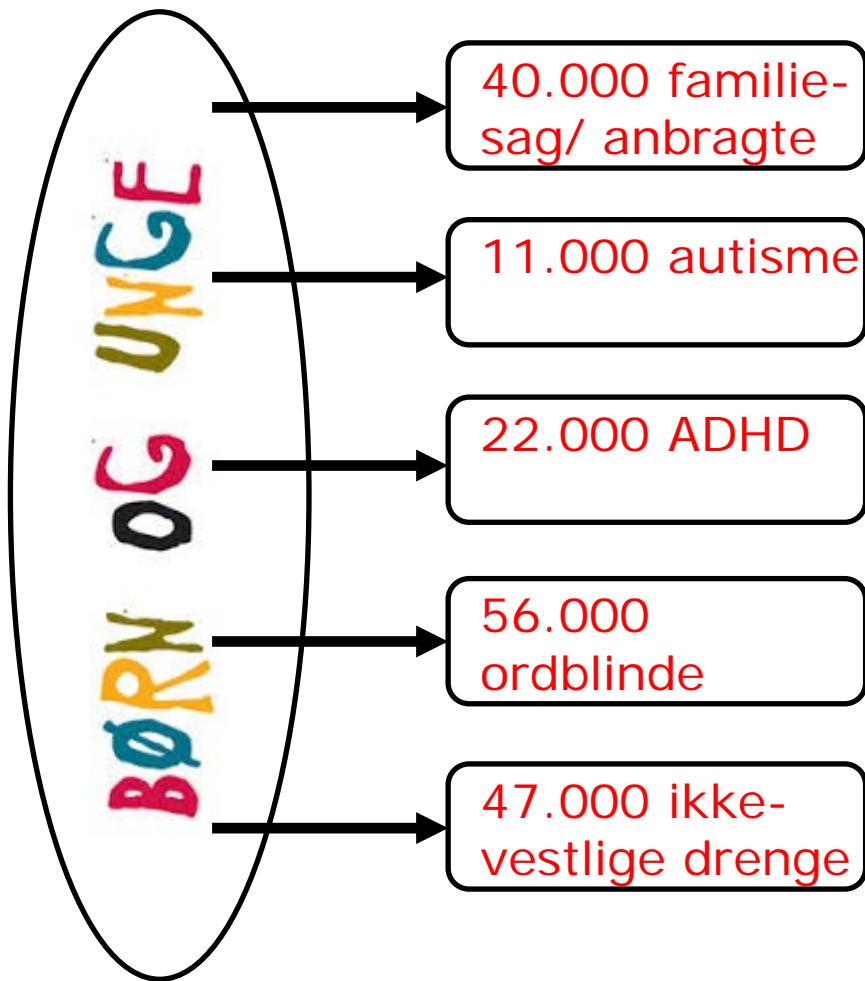
Overførselsindkomst

Modtagere af overførselsindkomst				
Fordelt på typer af overførselsindkomst	Andel af 15-64-årige			Antal fuldtidspersoner 2014
	1960	1994	2014	
Dagpenge	1,1	8,2	7,7	99.000
Kontanthjælp	1,3	3,9	4,3	157.000
Sygedagpenge	0,3	1,4	2,0	72.000
Barselsorlov	0,1	1,1	1,5	53.000
Efterløn inkl overgangsydelse	0,0	3,4	2,5	89.000
Fleksydelse	0,0	0,0	0,2	6.000
Førtidspension	3,5	7,1	6,0	219.000
Revalidering	0,0	0,6	0,2	8.000
Ressourceforløb	0,0	0,0	0,1	4.000
Ledighedsydelse	0,0	0,0	0,5	17.000
Støttet beskæftigelse	0,0	0,0	2,3	83.000
Arbejdsmarkedsordning	0,0	1,5	0,0	-
I alt	6,3	27,2	22,3	808.000

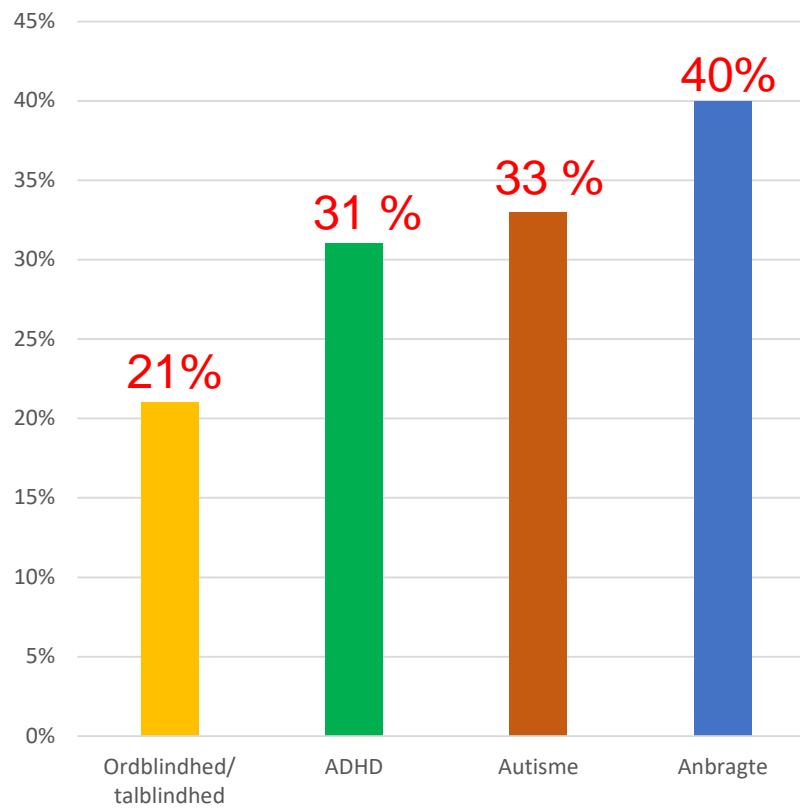
2016-år viser, at knap 750.000 fuldtidspersoner mellem 16-64 år (excl. SU) er på overførselsindkomst (DST april 2017)

Hvad sker der med de godt 1,1 millioner børn og unge

Antal

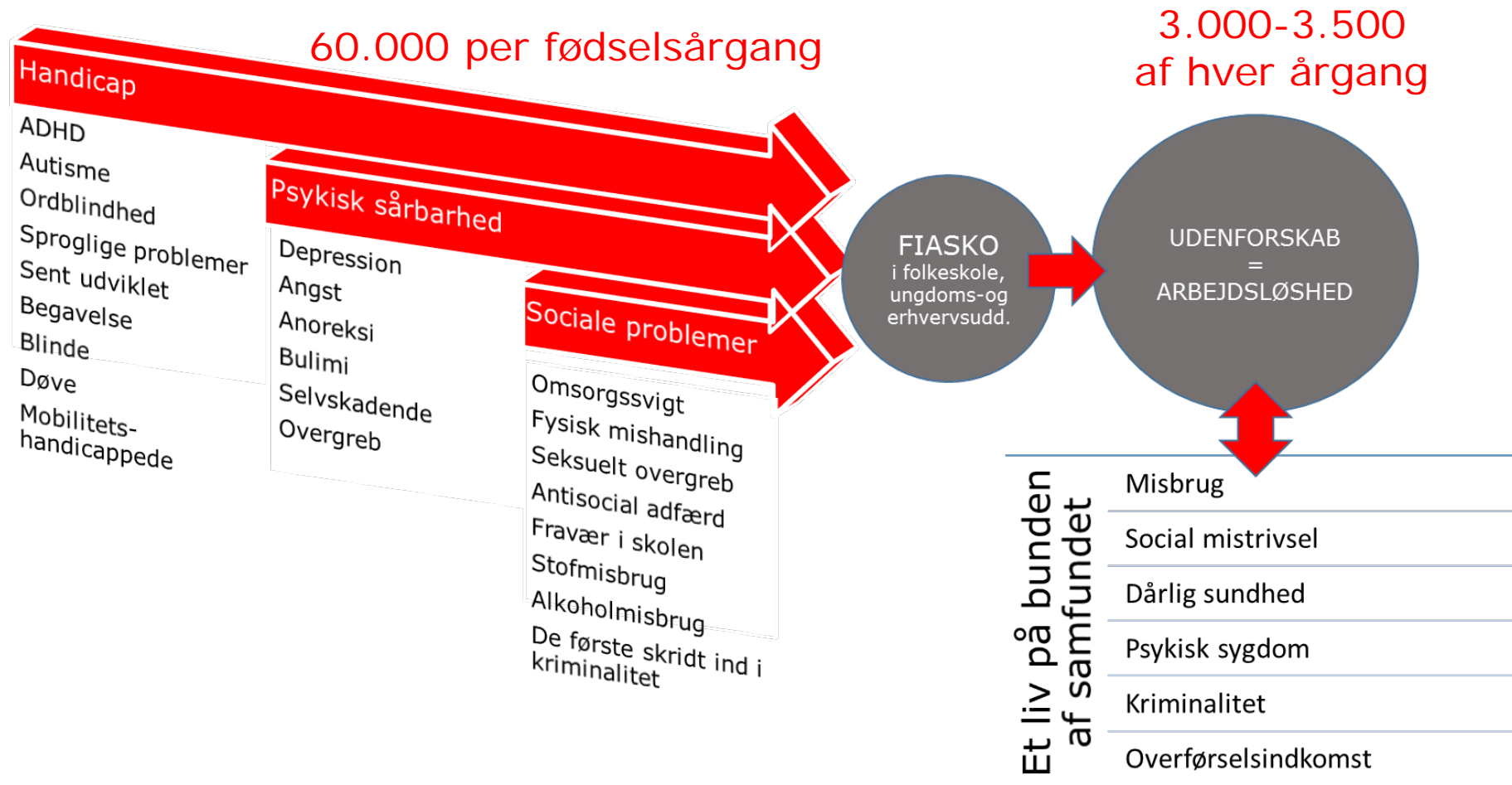

Andel som ikke har gennemført grundskolen

Vi sender børn og unge i udenforskab

Min figur efter inspiration af Ingmar Nilsson og Andreas Wadeskog, Utanforskabets pris 2014; Unga, skolmisslyckande och arbetsmarknad 2014; Nilsson 2011 Strategier)

UDENFORSKAB

At være den du er, og at blive til det du har mulighed for, det er livet mening

Udenforskab rammer mennesker:

- som ikke har fået den rigtige og rettidige støtte i velfærdssamfundets institutioner
- og som derfor må leve et liv enten på offentlig forsørgelse eller i hvert fald anderledes end det, som de kunne have fået

UDENFORSKAB koster:

- *200.000 voksne, som ikke fik et liv, som de selv var herre over*
- *100 mia. kr = 7% BNP*

Omkostning ved udenforskab i Danmark

(Antal 16-64 årige i alt 3,6 mill)	Andel i alt	Antal i udenforskab	Samfunds- økonomisk omkostning (mia.kr.)	Belastning af de offentlige budgetter (mia.kr.)
De sociale dræbere				
*Ordblindhed (5%)	180.000	47.700	kr. 34.583	kr. 23.850
* ADHD (2%)	72.000	25.600	kr. 18.560	kr. 12.800
* Autisme (1%)	36.000	12.800	kr. 9.280	kr. 6.400
De sociale dræbere i alt			kr. 62.423	kr. 43.050
Tidligere anbragte og/ eller familiesag (3,6%)	129.600	51.800	kr. 37.555	kr. 25.900
Ikke-vestlige i udenforskab (antal 16-64 årige = 0,3 mill)	300.000	101.500	kr. 73.588	kr. 50.750
Samlet omkostning			kr. 173.565	kr. 119.700

Danmark bruger mere end 800 mia kr. årligt på velfærds- og sociale forhold

Danmark har mere end 600.000 veluddannede social- og velfærdsarbejdere

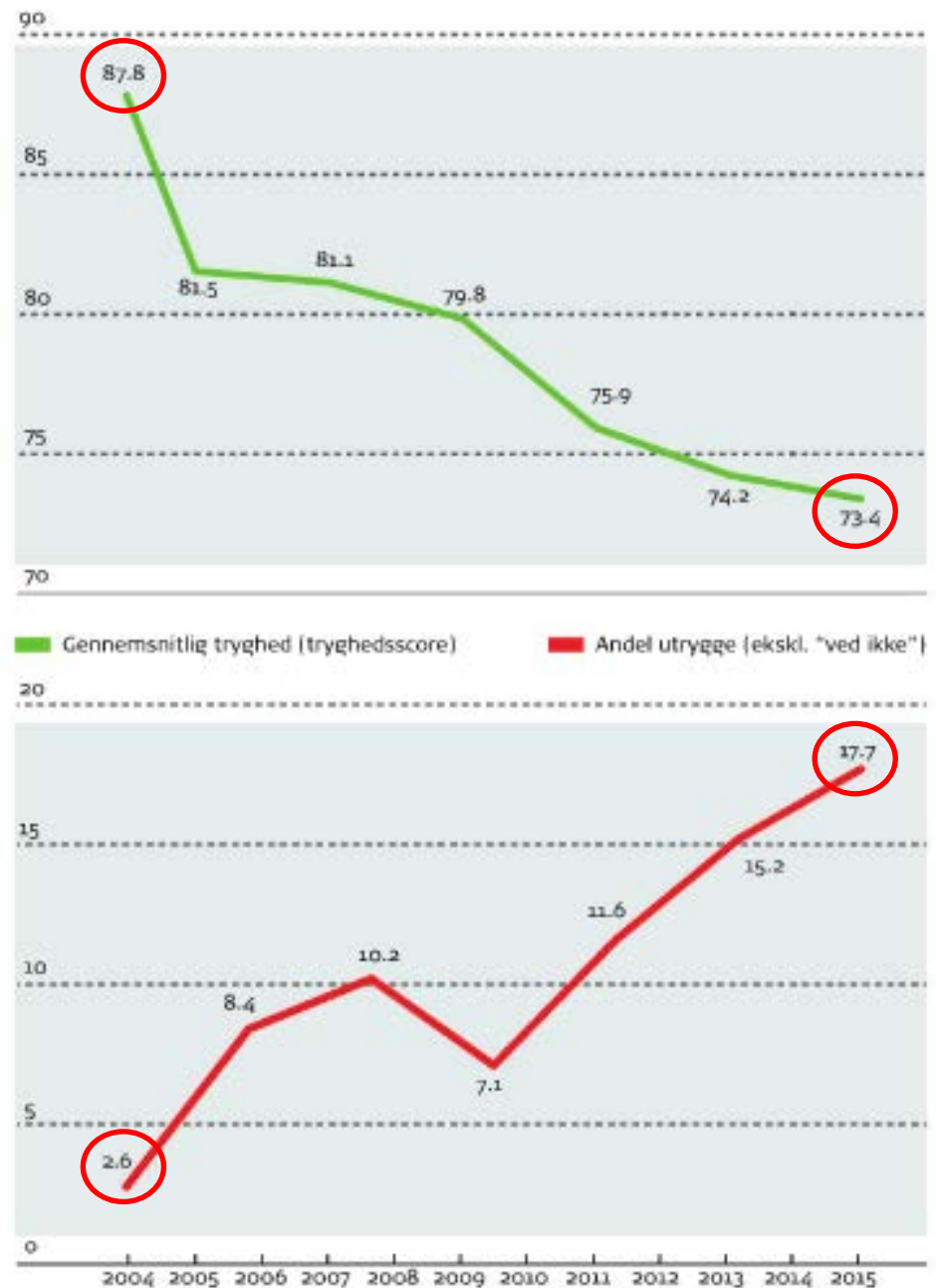
Er vi ved at miste troen på fællesskabets støttende hånd?

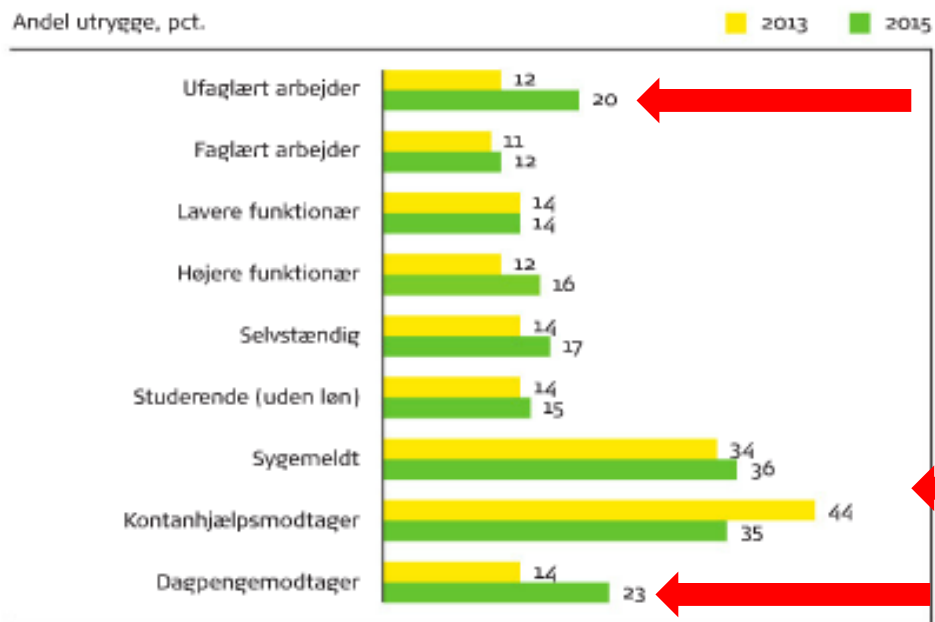
Stigende utryghed

- Den gennemsnitlige tryghed faldet de sidste 10-15 år
- Andel af utrygge voksne vokset fra 2,6% til 17,7%

Figur 1.1 - En utryg tendens

Hvem bliver utrygge? ("andel utrygge")

De ufaglærte bliver mere utrygge

Dem udenfor ligger højt

Dagpenge-usikkerhed og utryghed stiger

Spørgsmål: Se figur 1.1. Kun 18-65-årige.

Figur 2.4 - Sit på det tørre

Spørgsmål: Hvor tryk eller utryk vil du overordnet set betragte den nuværende økonomiske situation i din husstand? 1) Meget tryk, 2) Tryk, 3) Hverken tryk eller utryk, 4) Uttryk, 5) Meget utryk, 6) Ved ikke.

55 procent af befolkningen mellem 18 og 65 år oplever sig selv som økonomisk trykke, mens 18 pct. er økonomisk utrykke. Utrykigheden har med individuelle forhold at gøre, men bundet ofte i sociale forhold.

Hvor lang er man ude i sumpen?

Angsten for den sociale deroute

Den manglende hånd under...

Figur 1.3 – De store utrygheder og de mindre

Tal i pct.

Kilde: TRYKHEDSMÅLING 2013

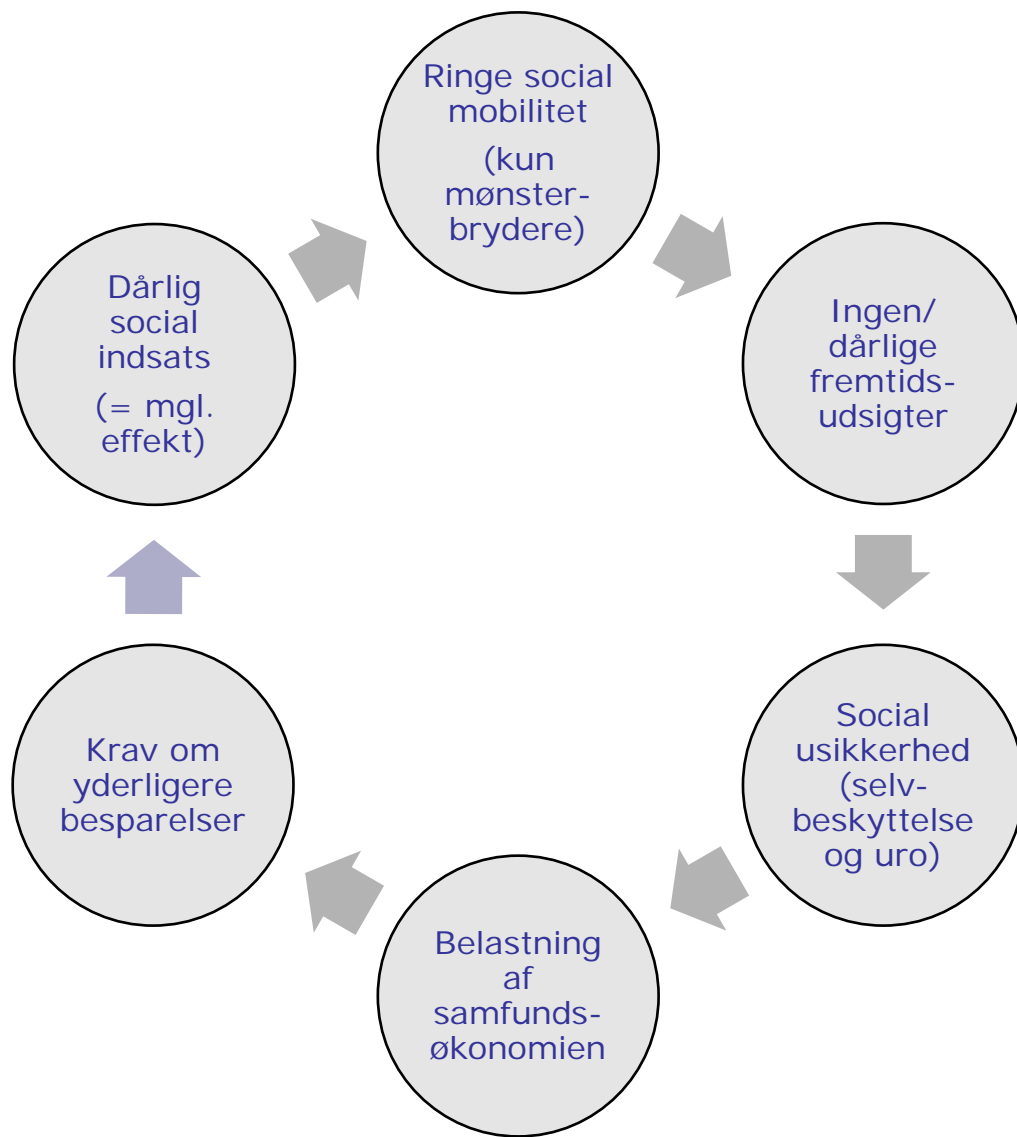
Vi er bange for

- Ikke at have penge nok på pension (30%)
- Ikke at have penge til uventede udgifter (34%)
- Ikke at få behandling når vi bliver syge (40%)
- Ikke at få hjælp når vi bliver gamle (52%)

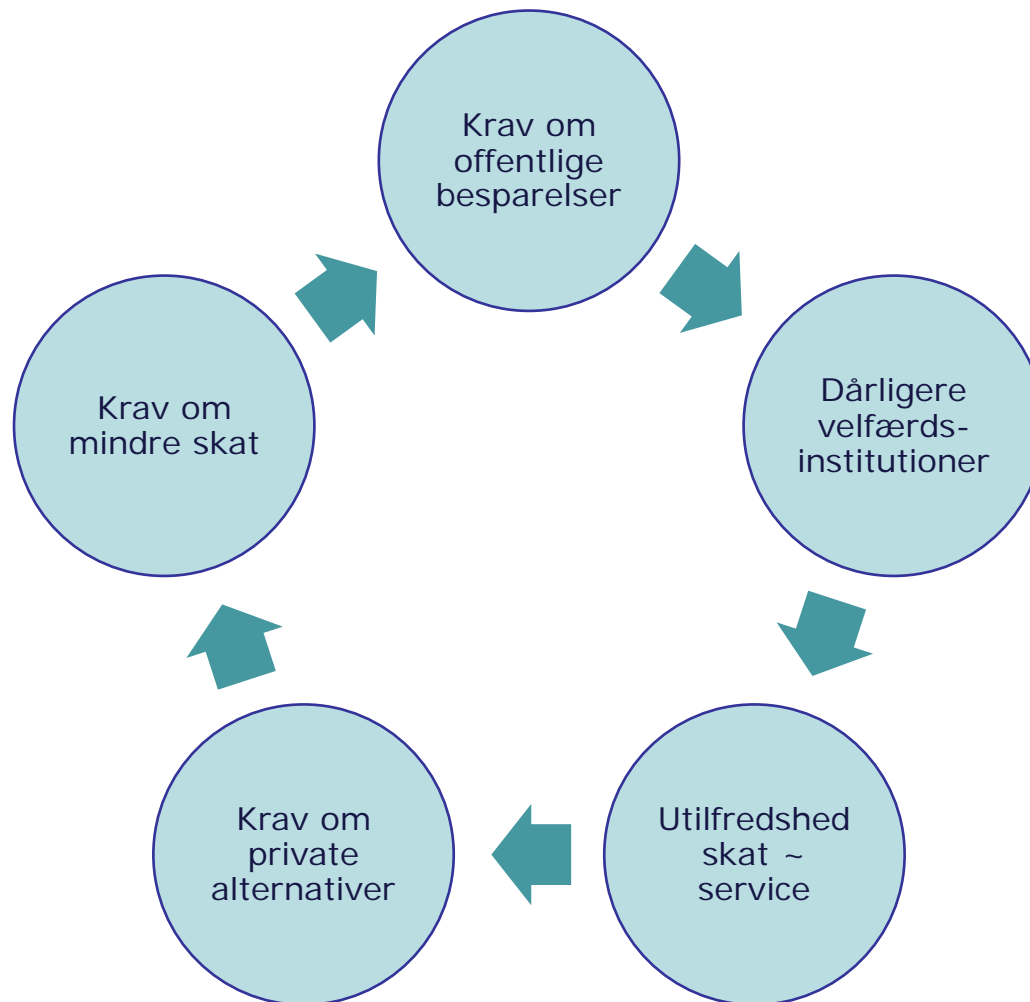
Velfærdssamfundets historiske kerneopgaver

På vej ind i
velfærdssamfunds
dødsspiral ?

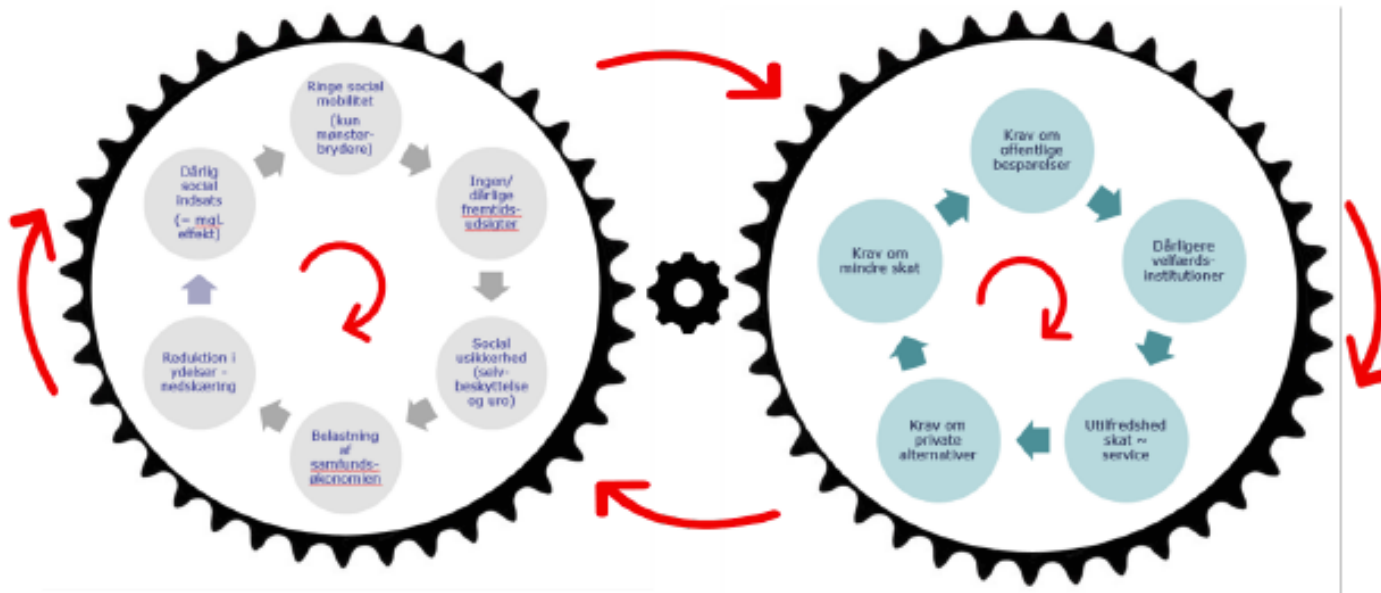
Håbløshedens dynamik for de dårligst stillede 20%

Den negative dynamik for de bedst stillede 50%

Velfærdssamfundets dødsspiral

Figur 34 Velfærdssamfundets dødsspiral

- Gradvis opbygning af private alternativer til de som har råd
- **Stadig dårligere offentlige institutioner**
- **Angst for social deroute**
- **Nedbrydning af samfundet som fællesskab**

Vil vi gerne være et 60-70%
velfærdssamfund?

Uligheds betinget social uro

Fra udenforskab til
fællesskab
- vejen til et velfærdssamfund
for det 21. århundrede

Danmark

– et samfund af fællesskaber

Et anderledes velfærdssamfund forskelligt fra England, Tyskland, Sverige, m.fl.

Det danske velfærdssamfund er bygget på 3 centrale værdier

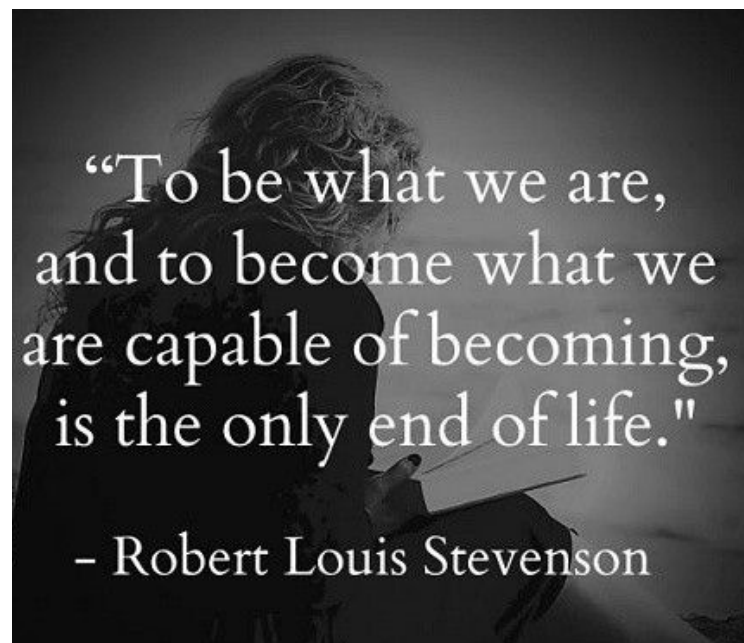
- Fællesskab
- Lighed
- Tillid

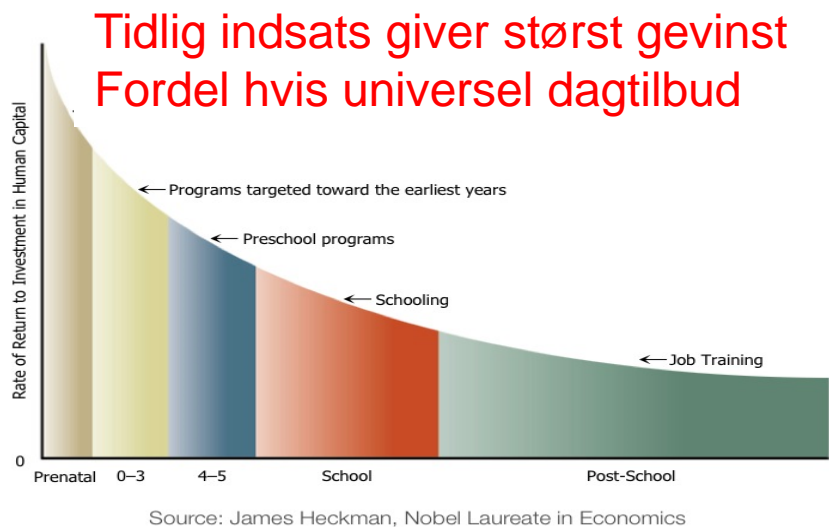
Der skal skiftes retning i tilgang

- Alle har noget at bidrage med til fællesskabet
- Men mange kræver kompensation!

- Give det personlige ansvar tilbage
- Men giv støtte til at kunne tage det

Starte, hvor det gør størst forskel: Den tidlige sociale indsats

Danmark har har fat i
alle børn (næsten)

- 98% af 3-5 årige
- 89% af 1-2 årige
- Vi har høj andel af fagprofessionelle fra vugge til voksenlivet

- Væk med servicetænkning
- Institutioner skal have fokus på sociale behov (hjælp til selvhjælp: *kan man selv – skal man selv*)
- **FAMILIEINSTITUTION-**
- Ny institutionstype med flere fagligheder og udgående socialt arbejde placeret hvor der er størst behov

Et bedre velfærdssamfund kræver flere forandringer

- ✓ Genopdage civilsamfundets betydning og rolle
- ✓ Gøre kommunerne til velfærdssamfundets kerne
- ✓ Genfinde socialpolitikken – den "store" socialpolitik
- ✓ Genplacere "det sociale" i alle menneske til menneske indsatser

Genopdage civilsamfundets rolle

Kirkens Korshær 1912

- Grundlægger er sognepræst H.P. Mollerup
  - Sømandspræst i Hull
  - Oplevet Church Army's arbejde i slumkvartererne
  - Formålet var dengang som nu at hjælpe mennesker i nød, uanset baggrund og tro
- Forløber for forsorgsarbejdet og hjemløse-arbejdet

Folkebørnehaverne af 1915

Menighedernes børnehaver /FOBU

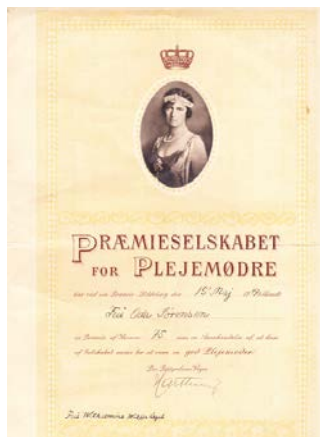
- 1913 børnearbejde bliver forbudt
- Op til 200 børn i ussel baggård
- Vesterbro-lægen Richard Kjer-Petersen
- Anne Wulf Frøbelseminariet
- Folkebørnehaverne 1915: Kirkerne stille lokaler til rådighed
Man lejede areal på Fælleden
- Menighedernes Daginstitutioner – central aktør som børnehaver frem til for 20 år siden

fobu

➤ **Forløber for børnehaverne**

Hvordan var det nu det var?

Præmieselskabet for Plejemødre (1861)

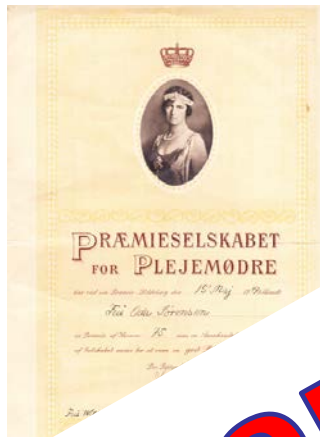
- Fra "Englemagere" til kontrollerede plejemødre
- 1886: 46% 1888: 85%
- Arbejdede for lovpligtig tilsyn
- 1894 – offentligt lønnede plejemødre underlagt offentligt tilsyn

➤ Forløber for sundhedsplejen og tilsyn med familiepleje

- Det er startet i civilsamfundet - Ikke som resultat af egeninteresse, men ud af personligt, moralsk stillingtagen – oplevelse af uretfærdighed
- Senere overtaget af staten / det offentlige

➤ Sådan er det for alle velfærdssamfundets institutioner og sociale indsatser

Hvordan var det nu det var?

Præmieselskab
(1861)

- Fr

Staten har ikke opfundet noget

Sådan
social

- Det er et resultat af egeninteresse, men ud af personligt, moralsk stillingtagen – oplevelse af uretfærdighed
- Senere overtaget af staten

Genopdage civilsamfundets rolle

Balance mellem
samfundets sektorer:

- Det offentlige
- Den private sektor
- Civilsamfundet

Balance forudsætter
uafhængighed:

- ? Civilsamfundet i lommen på det offentlige
- ? Den kommunale frivillighed

Et aktivt
civilsamfund sikrer

- Den kritiske røst
- Den innovative aktør

- Selvejende og uafhængige aktører i samspil med offentlig institutioner

Genplacere kommunerne i en
central demokratisk rolle
- Væk med NPM

Der skal arbejdes med et nyt styringssystemet

Væk fra

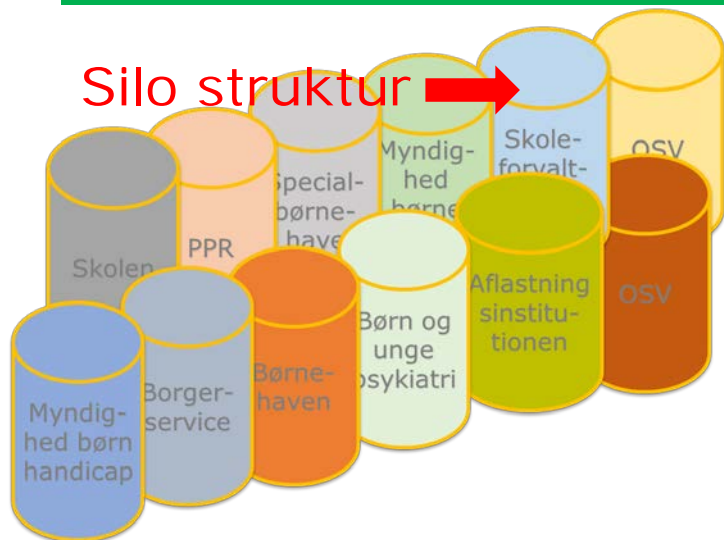
- Fravær af viden og professionsfaglighed på de øverste niveauer
  - Incitamentstænkning og markedstænkning dominerer
  - Ledelse som management – i en konstant forandringskultur
  - Staten som manipulerende - ikke god – længere...
- Faglighed som grundlag for politik
  - Styrke det kommunale selvstyre – *af-centralisering*
  - Borger og bruger inddragelse
  - Afskaf incitaments-tænkning og registreringssystemet
  - Et socialfagligt autorisationssystem

"..det samfund hvortil de nærmest hører"

- Chr.8. løfte til borgerne
- Grundlovens § 82
- Genopfinde politik på det nære plan, dvs.
  - Landsbyer
  - Boligområder
  - Bydele
- Kommunalbestyrelsen som "brooker"/ formidler/ sammenbinder
- Nyt rum for det boligsociale arbejde
- Aktivister og ildsjæle

Genfinde socialpolitikken som den "store" socialpolitik

Tage alvorligt: helhed og sammenhæng i indsatsen

Silo-handlinger:

- Specialisering og arbejdsdeling
- Styrings- og ansvarsfordeling

men vi glemmer

Totalitetssynspunktet
Familiesynspunktet

Lov om helhed og sammenhæng i borgernes liv

➤ Ny lov – en overligger

- Et nyt krav og en ny mulighed for alle fagprofessionelle
- En ny mulighed for den enkelte borger
- Understøtter mestring og livsduelighed

➤ Afskaf satspuljen

- Socialpolitik lige så vigtig som og del af beskæftigelses-, sundheds-, integrations-, uddannelsespolitik

➤ Familien som den første og mindste brik i velfærds-samfundet (Anna Holt)

Der er altid én som er med til at bære ansvaret

Fødsel	Spæd	1-5 årig	6-15 årig	16-25 årig	Voksen	Ældre
Eksempler på forskellige fagprofessionelle i forskellige faser af livet						
Læge Jordemoder Sundhedsplejerske Alm.prak. Læge OSV.	Sundhedsplejerske Pædagog Dagplejer Pædagogmedhjælper Sagsbehandler OSV	Pædagog Familievejleder Psykolog Socialpædagog Alm.prak.læge OSV.	Lærer AKTLærer Speciallærer Psykolog Sagsbehandler OSV.	Ungdomuddlærer UU medarbejder Socialpædagog Ungdomsskolemedarbejder Politi PSP-medarbejder OSV	Læge Psykolog Fysioterapeut Ergoterapeut Sagsbehandler Jobcentermedarbejder OSV	Sygehuslæge Sygeplejerske Demenskoordinator Alm.prak.læge Beskæftigelses-terapeut OSV

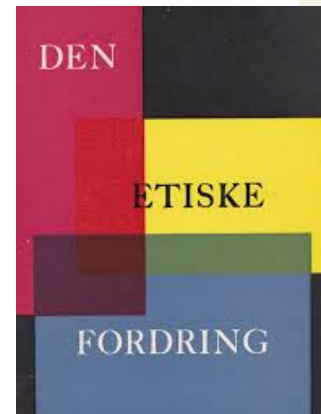
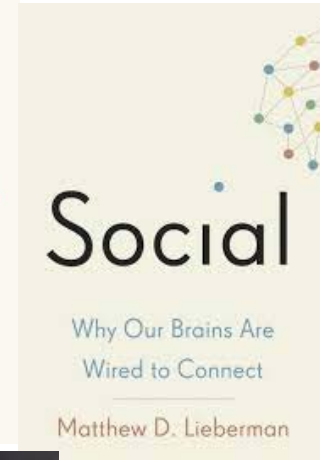
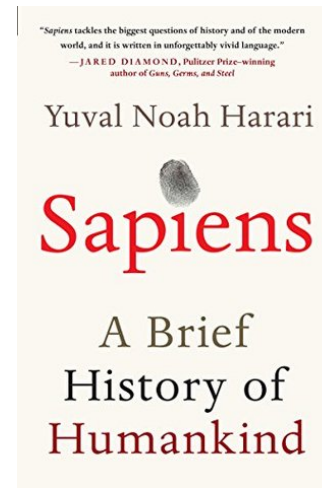
Hvem er den?

Det "sociale" i alle menneske til
menneske indsatser

"DET SOCIALE"

- Virksomt "stof" i alle menneske til menneske sammenhænge
- Mennesket er grundlæggende socialt
- Ansvaret for "næsten"
- Behov for anerkendelse
- Broen til et andet menneske

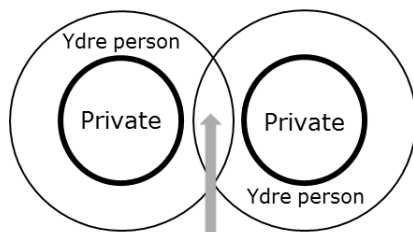

"Broen"

(Nå jeg tegnet Per Schultz Jørgensen)

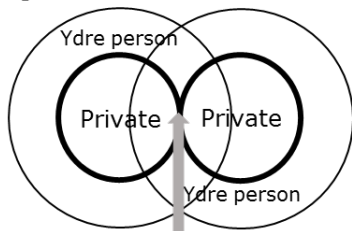
Alm. menneskelig
relation

Figur A

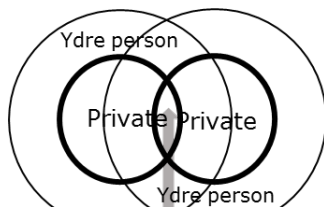
Kontakt

Figur B

Forbundethed

Figur C

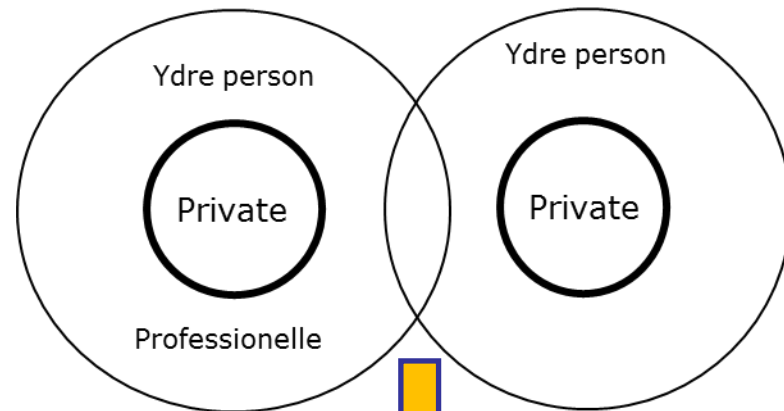

Samhørighed

Professionelle
relation

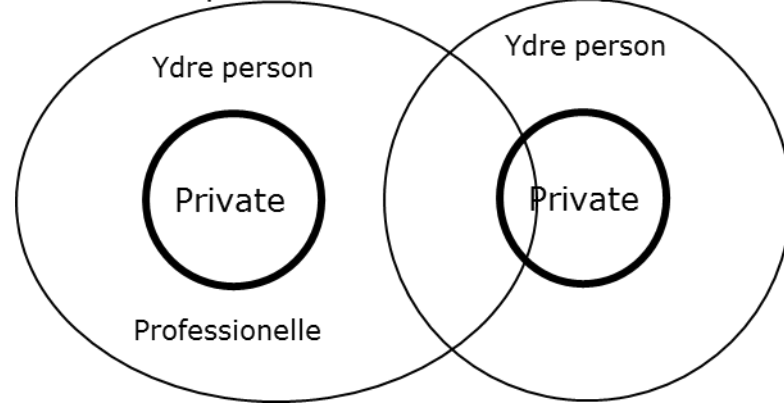
Den professionelle

Borgeren

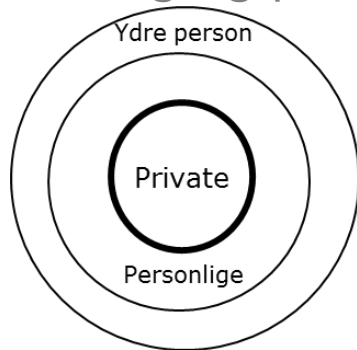
Den professionelle

Borgeren

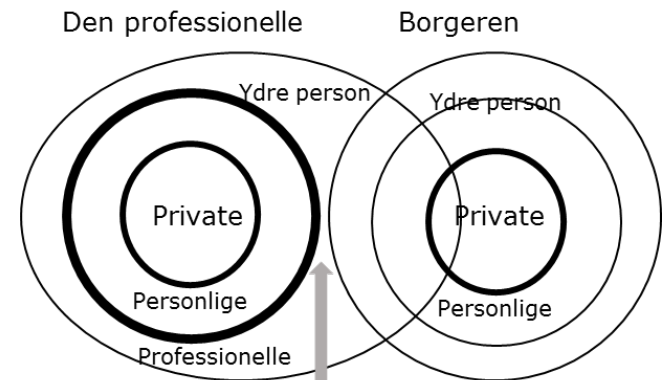
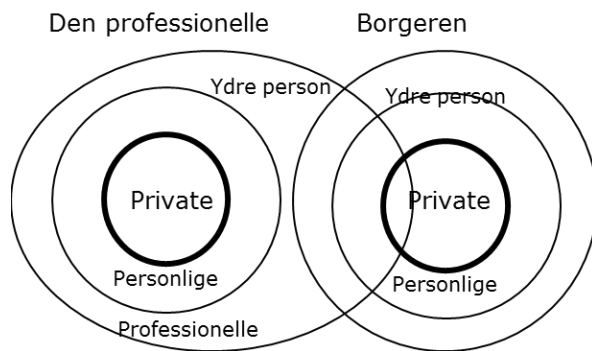

Fra professionel distance til professionelt nærvær

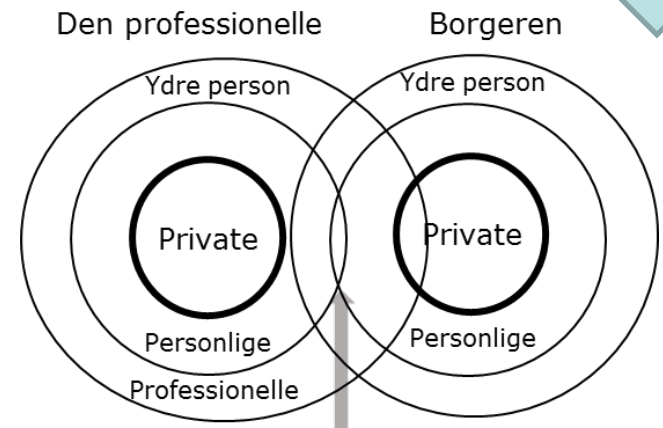
Skelen mellem ydre, personlig og privat

Professionelle relation

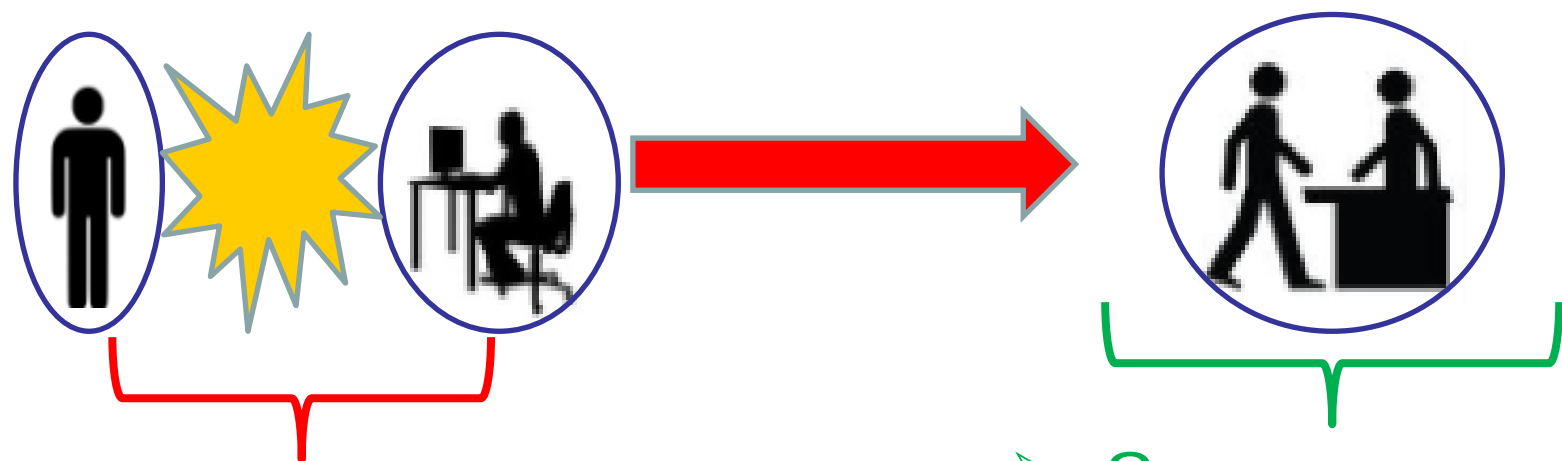

Professionel distance

Professionelt nærvær

"Rummet" - hvor den sociale forandring er mulig

- Ingen kontakt
- Ingen relation
- Utryghed
- Selvbeskyttelse
- Ingen udvikling

- Samme rum
- Ansvar for relation
- Tryghed og Tillid
- Måske endda hos borgeren
- Menneskelig udvikling

Tak for ordet

[https://www.djoef-
forlag.dk/da/boeger/f/fra-
udenforskab-til-faellesskab](https://www.djoef-forlag.dk/da/boeger/f/fra-udenforskab-til-faellesskab)